

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

КРОТ РІММА СЕРГІЇВНА

Допускається до захисту:

в.о.завідувача кафедри політології

та державного управління

д.політ.н., професор

_____ Чальцева О.М.

« ____ » грудня 2024 р

**ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ**

Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування

Кваліфікаційна робота

Науковий керівник:

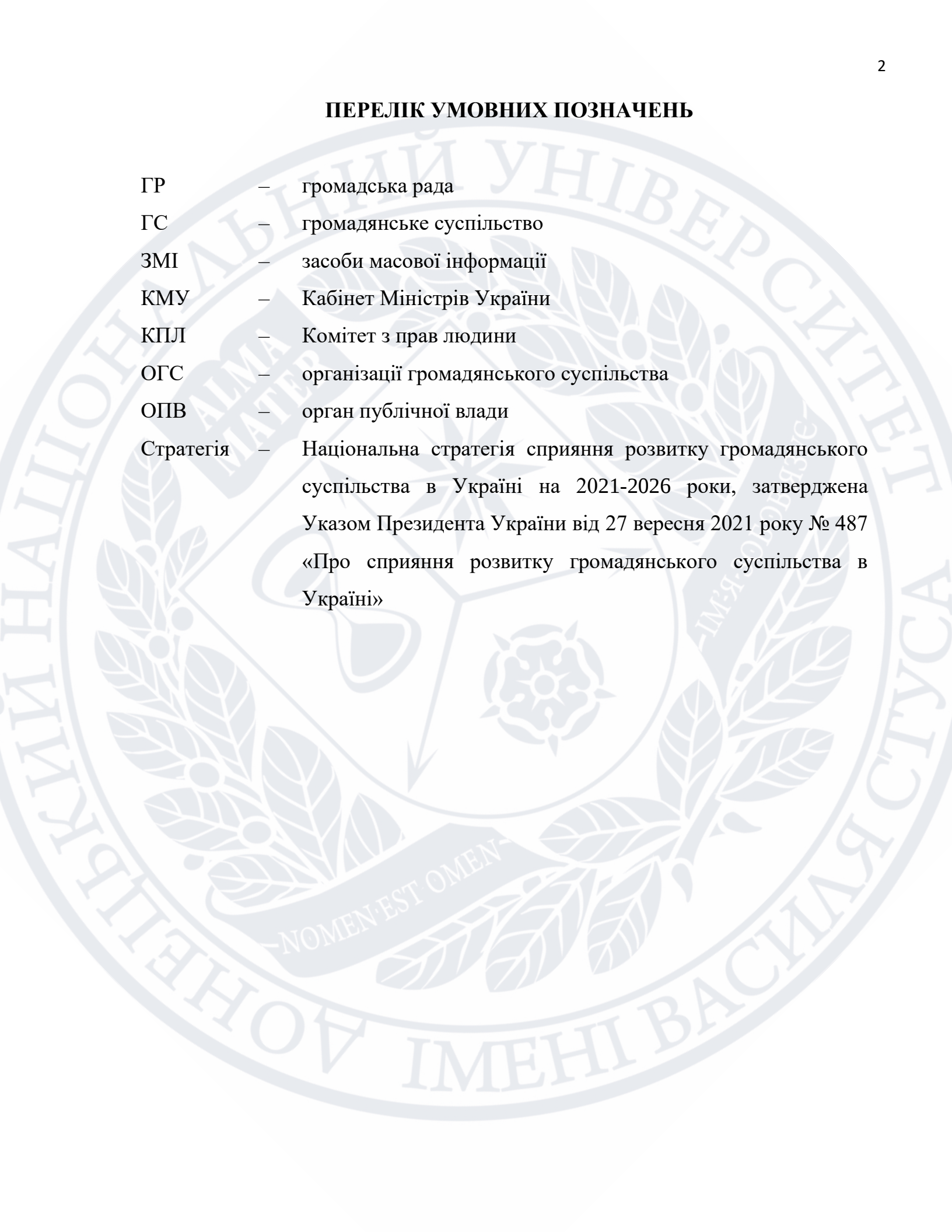
Примуш М.В, професор кафедри
політології та державного управління
д. політ.н., професор

Оцінка: ____ / ____ / ____
(бали/за шкалою ЄКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця 2024

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ГР	–	громадська рада
ГС	–	громадянське суспільство
ЗМІ	–	засоби масової інформації
КМУ	–	Кабінет Міністрів України
КПЛ	–	Комітет з прав людини
ОГС	–	організації громадянського суспільства
ОПВ	–	орган публічної влади
Стратегія	–	Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки, затверджена Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 487 «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні»

АНОТАЦІЯ

Крот Р.С. Правове забезпечення державної підтримки розвитку громадянського суспільства в Україні: магістерська робота: спец. 281 «Публічне управління та адміністрування» – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття наукового ступеня «Магістр» за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування. Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2024.

Розглянуто понятійно-категоріальний апарат проблематики державної підтримки розвитку громадянського суспільства в Україні. Охарактеризовано нормативно-правову базу державної підтримки розвитку громадянського суспільства. Проаналізовано сучасний стан нормативного забезпечення публічних консультацій як основи належного врядування. Описано механізми комунікації між організаціями громадянського суспільства та органами публічної влади в Україні. Розглянуто сучасні тенденції сприяння розвитку громадянського суспільства, які враховує Вінницька обласна державна адміністрація у своїй діяльності. Проаналізовано особливості правового забезпечення діяльності організацій громадянського суспільства на прикладі Вінницької обласної державної адміністрації.

Ключові слова: громадська рада, громадське об'єднання, громадськість, громадянське суспільство, комунікація, консультації з громадськістю, орган публічної влади, організація громадянського суспільства, публічна влада, публічне управління.

Бібліограф.: найм 78.

ABSTRACT

Krot R.S. Legal support for state support for the development of civil society in Ukraine.

Qualification work for the degree of "Master" in the specialty 281 Public management and administration. Vasyl Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2024.

The conceptual and categorical apparatus of the issues of state support for the development of civil society in Ukraine is considered. The regulatory and legal framework of state support for the development of civil society is characterized. The current state of regulatory support for public consultations as the basis of good governance is analyzed. The mechanisms of communication between civil society organizations and public authorities in Ukraine are described. Modern trends in promoting the development of civil society, which are taken into account by the Vinnytsia Regional State Administration in its activities, are considered. The peculiarities of legal support for the activities of civil society organizations are analyzed using the example of the Vinnytsia Regional State Administration.

Keywords: public council, public association, public, civil society, communication, public consultations, public authority, civil society organization, public authority, public administration.

Bibliography: 78.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ	11
1.1. Генеза предмета дослідження та поняття громадянського суспільства.....	11
1.2. Особливості взаємодії громадянського суспільства і державної влади.....	17
РОЗДІЛ 2 ПОЛІТИКО ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....	28
2.1. Міжнародні стандарти правового регулювання громадянського суспільства.....	28
2.2. Політико «правові механізми» комунікації.....	32
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА ПРИКЛАДІ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ.....	41
3.1. Врахування Вінницькою обласною військовою адміністрацією сучасних тенденцій сприяння розвитку громадянського суспільства.....	41
3.2. Правове забезпечення діяльності організацій громадянського суспільства на прикладі Вінницької обласної військової адміністрації.....	46
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57

ВСТУП

Актуальність теми. Громадянське суспільство є ключовим елементом, що сприяє ефективній роботі демократичних інституцій і забезпечує стабільність політичної та соціально-економічної системи країни. Воно допомагає формувати зважену та ефективну державну політику. Для досягнення успішної взаємодії між органами влади та організаціями громадянського суспільства необхідно створити умови, які сприяють його розвитку.

Партнерство між державою та громадянським суспільством у процесі розробки, впровадження та оцінки державної політики, спрямованої на покращення життя громадян, є визначальною ознакою сучасних демократій. Останні роки засвідчили зростання ролі громадських організацій у Європі, зокрема в Україні. Держави активно шукають нових шляхів співпраці з громадянським суспільством, аби залучати їх до прийняття рішень та покращувати державне управління, особливо в таких сферах як соціальні послуги, боротьба з безробіттям та освіта.

Для забезпечення ефективної взаємодії держави і громадянського суспільства було затверджено Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства на 2021–2026 роки (Указ від 27 вересня 2021 року № 487), яка передбачає ряд конкретних заходів. Зокрема, стратегія спрямована на створення умов для розвитку громадських організацій, розширення можливостей громадянської участі у прийнятті рішень та забезпечення прозорості діяльності державних органів. Для реалізації завдань, визначених Стратегією, передбачено створення двох ключових інституцій. По-перше, це Координаційна рада, яка виконуватиме консультативно-дорадчу функцію при Президентові України. По-друге, планується заснування Національного фонду, призначеного для фінансової підтримки громадських організацій та їхніх проектів. Такий фонд

стане важливим інструментом для розвитку інституційного потенціалу громадянського суспільства та реалізації інфраструктурних проєктів.

Все тісніша взаємодія органів державної влади з громадянським суспільством призводить до того, що громадськість дедалі більше впливає на формування та реалізацію державної політики. Це відбувається завдяки широким обговоренням важливих політичних документів, які визначають напрямки реформування.

Для взаємодії органів влади та громадянського суспільства використовуються такі механізми як консультації з громадськістю, участь у громадських радах, робочих групах, громадські експертизи і моніторинги, громадські слухання, інформаційні запити до органів публічної влади тощо. Втім, на даний момент потенціал аналітично-експертного середовища, профспілок та організацій роботодавців у процесі формування державної політики залишається недостатньо використаним.

Таким чином, на сучасному етапі державотворення влада зацікавлена у налагодженні ефективної комунікації та співпраці з громадянським суспільством, рівень розвитку якого прямо впливає на соціально-економічний, правовий та культурний розвиток держави, її статус серед розвинених країн світу.

Так, високий рівень розвитку громадянського суспільства в державі сприяє підвищенню довіри громадян до влади, її прозорості та підзвітності, зниженню корупційної складової державного управління, ефективному та своєчасному вирішенню актуальних питань регіональної та державної політики, а також проблем місцевих громад, що надзвичайно важливо на завершальному етапі процесу децентралізації в Україні.

У вітчизняній літературі з публічного управління наявні сучасні тенденції дослідження процесу налагодження ефективної комунікації між владою та громадянським суспільством. Аспекти таких досліджень містяться у наукових роботах зарубіжних та вітчизняних учених, зокрема таких як А. Дегтяр, В.

Авер'янов, В. Бакуменко, В. Дзюндзюк, В. Мамонова, В. Мартиненко, В. Ребкало, Г. Атаманчук, Д. Карамишев, М. Головатий, М. Латинін, О. Амосов, О. Поважний, С. Серьогін, С. Телешун, Ю. Куц, Ю. Сурмін, В. Цветков та інші. Проблематику сучасної комунікації в публічному управлінні досліджували В. Бебик, Г. Почепцов, Є. Ромат, Н. Діденко, Н. Драгомирецька, О. Бабінова, О. Крутій, Т. Безверхнюк, Т. Бутирська та інші.

При цьому дана проблематика є ще недостатньо розробленою та потребує подальшого системного дослідження.

Зокрема, це стосується питань налагодження ефективної комунікації між владою та громадянським суспільством, вдосконалення механізмів прямої та непрямої фінансової підтримки організацій громадянського суспільства, а також нормативно-правової бази державної підтримки розвитку громадянського суспільства в Україні.

Метою магістерської роботи є дослідження державної підтримки розвитку громадянського суспільства в Україні на прикладі Вінницької обласної військової адміністрації.

Для досягнення поставленої мети вимагалось вирішення таких завдань:

- розглянути понятійно-категоріальний апарат проблематики державної підтримки розвитку громадянського суспільства в Україні;
- охарактеризувати нормативно-правову базу державної підтримки розвитку громадянського суспільства;
- проаналізувати сучасний стан нормативного забезпечення публічних консультацій як основи належного врядування;
- описати механізми комунікації між організаціями громадянського суспільства та органами публічної влади в Україні;

– розглянути сучасні тенденції сприяння розвитку громадянського суспільства, які враховує Вінницька обласна військова адміністрація у своїй діяльності;

– проаналізувати особливості правового забезпечення діяльності організацій громадянського суспільства на прикладі Вінницької обласної військової адміністрації.

Об’єкт дослідження – державна підтримка розвитку громадянського суспільства в Україні.

Предмет дослідження – особливості правового забезпечення діяльності організацій громадянського суспільства на прикладі Вінницької обласної державної адміністрації та його наступне вдосконалення.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою магістерської роботи є використання загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема використовувалися такі методи як системний, функціональний, аналітичний та компаративний.

При написання розділів магістерської роботи використовувався системний аналіз (основний засіб системного підходу) складових державної підтримки розвитку громадянського суспільства в Україні. Користуючись функціональним методом здійснено відповідний аналіз нормативно-правової бази державної підтримки, а також виокремлення ролі того чи іншого правового акту щодо розвитку громадянського суспільства. У третьому розділі використовувався аналітичний метод дослідження з метою з’ясування внутрішніх тенденцій розвитку системи державної підтримки розвитку громадянського суспільства в Україні, прогнозування подальшого розвитку.

Гіпотеза дослідження. Вдосконалення правового забезпечення державної підтримки розвитку громадянського суспільства в Україні відповідно до міжнародних стандартів та сучасних політико-правових механізмів сприяє підвищенню ефективності діяльності громадських організацій. Це, у свою чергу,

позитивно впливає на рівень соціальної активності населення та довіру до державних інституцій. На прикладі діяльності Вінницької обласної державної адміністрації можна довести, що врахування сучасних тенденцій у регіональному управлінні дозволяє створити більш ефективну модель комунікації між владою і громадянським суспільством.

Наукова новизна: Висновки магістерської роботи можуть використовуватись як конкретні пропозиції для органів публічної влади України стосовно посилення комунікативної складової публічного управління у процесі взаємодії з громадянським суспільством під час формування та реалізації державної політики на регіональному рівні.

Апробація наукового дослідження: Відповідно до мети підготовлено наукові статті: «Громадська активність у політичних процесах: технологія Vs активізм», яка розміщена у збірнику матеріалів міжнародної науково-практичної конференції «Публічна політика і державне управління в умовах війни». (URL: <https://journals.donnu.edu.ua/index.php/ppasa>), а також «Законодавчі механізми підтримки громадських ініціатив у державному управлінні», яка розміщена у збірнику матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції «Весняні юридичні читання – 2024. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки». (URL: <https://dnu.sharepoint.com/portals/law/Lists/List5/Attachments/162/Збірник%20Юридичні%20читання%20весна%202024.pdf>)

Структура магістерської роботи включає вступ, три розділи, висновки та список використаних джерел. Основний текст магістерської роботи становить 51 сторінок, повний обсяг роботи – 64 сторінка.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

1.1. Генеза предмета дослідження та поняття громадянського суспільства

Громадянське суспільство – це складне і багатогранне поняття, яке позначає сферу суспільних відносин, яка існує паралельно до держави і включає в себе сукупність громадян, їхніх асоціацій та інститутів, що функціонують на основі добровільності, самоорганізації та самоврядування. Протягом більше як двох тисячоліть вчені минулого і сучасності досліджують, аналізують та всебічно описують ГС. У результаті цього, поняття «громадянське суспільство» постійно збагачується новими змістами, включаючи в себе різноманітні загальнолюдські цінності, і набуває все більшої смислової багатогранності.

Початки концепції громадянського суспільства можна простежити до античної Греції, де Аристотель вивчав структуру поліса, а Цицерон формулював ідею природних прав людини. У Середньовіччі, завдяки християнським вченням про індивідуальну душу, виникло розуміння приватної сфери, окремої від державної. Це сприяло формуванню уявлення про громадянське суспільство як про систему, що балансує владу і захищає інтереси громадян [74, с.127].

Термін «громадянське суспільство» було чітко сформульоване у творах таких мислителів епохи Просвітництва, як Томас Гоббс і Джон Локк. Ця концепція набула подальшого розвитку у працях Жана-Жака Руссо, Шарля Луї Монтеск'є, Іммануїла Канта, Георга Гегеля, Карла Маркса та багатьох інших філософів, які внесли свій вклад у розробку цього фундаментального поняття політичної філософії.

Томас Гоббс (1588 – 1679 рр.) концептуально сформулював ідею та почав розмежовувати природні й суспільно-політичні аспекти людської природи. На його думку, громадянське суспільство є однією з форм одержавленого суспільства, що виникає в процесі переходу від природного стану до суспільно-політичного устрою. Саме держава формує громадянське суспільство, запроваджуючи порядок і сприяючи цивілізації його учасників. [3, с.54]

Джон Локк (1632 – 1704 рр.) стверджував, що громадянське суспільство, засноване на приватній власності, має перевагу над державою. За його теорією, приватна власність є ключем до розвитку громадянського суспільства, а держава створюється для її захисту. Тобто, держава виникає після того, як формується громадянське суспільство. [7, с.129]

Ш.Л. Монтеск'є (1689 – 1755 рр.) розглядав громадянське суспільство з'являється як наступний етап історичного розвитку після первісного стану, сім'ї та періоду міфологічних героїв. Він бачив громадянське суспільство як місце, де люди часто конфліктують між собою. Щоб контролювати ці конфлікти, суспільство перетворюється в державу, яка встановлює закони і порядок [4]. громадянське суспільство є результатом тривалого історичного процесу, що слідує за більш ранніми формами соціальної організації, такими як первісна община, сім'я та героїчна епоха.

Еммануїл Кант (1724 – 1804 рр.) зробив значний внесок у розуміння громадянського суспільства, сформулювавши його основні принципи. На думку філософа, громадянське суспільство базується на трьох ключових ідеях: свободі кожної особистості, рівності всіх членів суспільства перед законом та самостійності кожного громадянина в прийнятті рішень. [72]

Георг Вільгельм Фрідріх Гегель (1770–1831) зробив важливий крок у розумінні громадянського суспільства, відмежувавши його від держави. На відміну від своїх попередників, він вважав, що громадянське суспільство – це не просто сума індивідів, а складна система з власними законами розвитку,

заснована на приватній власності та різноманітних інтересах. Державу ж він розглядав як вищий інститут, що об'єднує всіх громадян. [76, с.65].

У працях Карла Маркса термін «громадянське суспільство» мало три основних значення: воно могло означати і первісну основу будь-якого суспільства, і феодальну систему станів, і сучасне йому буржуазне суспільство, яке протистоїть політичній владі. [5, с.39].

Разом з цим, протягом XVII–XVIII століть українські вчені Києво-Могилянської академії також активно розвивали ідеї щодо громадянського суспільства як явища. В 1710 році, в Конституції Пилипа Орлика були закладені принципи свободи, демократії і гуманізму, які включали демократію, республіканізм, народовладдя, і забезпечення дотримання законів та прав, що стали основою концепції громадянського суспільства. Проте, поки уявлення саме про поняття ГС було недостатньо [12].

Михайло Костомаров (1817-1885), один із найвидатніших українських мислителів XIX століття, відіграв значну роль у формуванні концепції громадянського суспільства в Україні. У своїх працях він висловлював ідею про те, що майбутня українська держава має бути побудована на засадах рівності перед законом і свободи особистості. Костомаров вважав, що саме ці цінності є основою справжнього громадянського суспільства, де кожен громадянин має рівні права та можливості для саморозвитку. Основою такого суспільства є свобода економічної діяльності, яка дозволяє всім членам суспільства стати власниками з рівними правами [7, с.192].

Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990 року стала фундаментальним документом, який заклав основи для побудови незалежної української держави та розвитку громадянського суспільства. Цей документ не просто проголосив незалежність, а й визначив ключові принципи, на яких має ґрунтуватися нове українське суспільство: забезпечення прав і свобод людини, політичну свободу нації, єдиновладдя та повновладдя народу, відповідальність

держави перед суспільством, комплексний розвиток українського народу в економічній, політичній, соціальній і духовній сферах, екологічну безпеку, а також необхідність правової держави, яка має гарантувати суверенітет, самоуправління народу та верховенство Конституції та законів України [13].

Сучасні науковці відзначають, що ГС може позитивно впливати на суспільство через громадські організації, об'єднання та активізм, сприяючи захисту прав людини, соціальній справедливості та просуванню екологічних ініціатив. Завдяки цьому громадянське суспільство сприяє ефективнішому контролю над владою та розвитку соціальних рухів, що забезпечує подальший прогрес держави та суспільства в цілому. Зокрема, українські вчені С. Соляр та С. Барматова мають схожі погляди на громадянське суспільство, але акцентують різні аспекти. Соляр вважає громадянське суспільство особливою сферою, яка діє поряд із державою, однак є незалежною, забезпечуючи реалізацію прав і свобод громадян через організовані соціальні структури. Барматова ж бачить громадянське суспільство як «символічне поле» з комплексом соціальних інститутів і практик, що самоорганізується і діє поза державним контролем, залишаючи державі лише похідну роль. Обидва дослідники підкреслюють, що саме громадянське суспільство формує основи демократії, а держава має діяти в його рамках [12]. С. Грін стверджує, що громадянське суспільство тісно відноситься до розвитку політичних партій і рухів, адже саме через ці інститути громадяни можуть захищати свої права. Він вважає, що громадянське суспільство здатне захищати права людини, коли усвідомлює реальні загрози цим правам, а тому його розвиток особливо важливий у недемократичних режимах, де такі права можуть бути під загрозою.

Разом з тим, В. Ковальчук і С. Іщук вважають, що міркування про громадянське суспільство часто є ідеалістичними, оскільки вони не враховують специфічні соціально-економічні та політичні реалії України, яка перебуває на початковому етапі становлення цієї структури. Вони підкреслюють, що

ідеалізація моделей, що базуються на західних цінностях, може бути недоцільною для посттоталітарного контексту країни, де необхідно адаптувати ці концепції до місцевих умов. Зокрема, А. Міхненко вказує на проблему, коли замість конструктивного діалогу між владою та громадськими інститутами починає домінувати маніпуляція з боку влади. Він підкреслює, що такий підхід може призвести до зменшення активності громадян у суспільних справах і перетворення різноманітного громадянського суспільства на однорідне масове суспільство, яке легше контролювати. Це, у свою чергу, загрожує демократичним процесам та розвитку свідомості громадян, адже вони можуть стати пасивними спостерігачами, а не активними учасниками життя країни. [13]

Ключові положення філософії громадянського суспільства:

- це складна система взаємопов'язаних економічних, політичних, правових та культурних відносин, що існує поза межами державного апарату;
- ГС — це спільнота людей з високим соціальним, культурним, моральним та економічним статусом, які разом із державою формують розвинені правові відносини;
- Громадянські зв'язки ґрунтуються на принципі рівності та передбачають як конкурентну боротьбу, так і співпрацю між різними суб'єктами суспільства;
- Умовою формування ГС є забезпечення економічної самостійності всіх громадян, що ґрунтується на приватній власності. Цивілізовані ринкові відносини в громадянському суспільстві є основою для економічного зростання та соціального прогресу, оскільки вони поєднують конкуренцію, співпрацю, соціальну відповідальність та інновації в рамках правового поля;
- Важливою ознакою громадянського суспільства є високий рівень самоорганізації та саморегуляції;
- Правова держава є фундаментом для виникнення громадянського суспільства. Вона встановлює ясно визначені норми, захищає права людини і

обмежує сваволлю державної влади. Саме завдяки праву громадяни отримують можливість реалізувати свої економічні, культурні та інші права, що є основою для розвитку громадянського суспільства. [5, 27-32 с.].

Також важливо звернути увагу на основні характеристики ГС, які визначають його природу і особливості. Ці характеристики відображають, як саме громадянське суспільство реалізує свої функції та як вони впливають на його структуру і розвиток. Основні характеристики громадянського суспільства:

- Присутність у суспільстві вільних власників засобів виробництва;
- Розвинута та багатогранна демократія;
- Юридична захищеність громадян та рівність усіх перед законом;
- Високий рівень громадянської свідомості та культури. [10]

На основі цих характеристик можна глибше зрозуміти, які функції виконує громадянське суспільство і як ці функції впливають на його функціонування та розвиток. Функції є втіленням основних напрямів діяльності ІГС та їх впливу на суспільне життя. Перш за все, таке суспільство слугує засобом самовираження індивідів, їх самоорганізації та реалізації власних інтересів. Значну частину важливих соціальних питань громадські організації та об'єднання вирішують самостійно або на рівні місцевого самоврядування, що полегшує виконання функцій держави, зменшуючи кількість проблем, які їй потрібно вирішувати. По-друге, інститути громадянського суспільства виконують безліч важливих функцій. Вони не лише захищають права громадян та надають їм підтримку, але й сприяють розвитку громадянської активності, формуванню соціального капіталу та загалом зміцненню демократичних інститутів. По-третє, ІГС організовують та систематизують протести і вимоги громадян, і таким чином сприяють ефективному функціонуванню демократичної влади. По-четверте, інститути громадянського суспільства виконують роль посередника у конфліктах між різними соціальними групами, забезпечуючи платформу для діалогу та

пошуку компромісів. Це дозволяє кожній групі висловити свою позицію та бути почутою на державному рівні. [62].

1.2 Особливості взаємодії громадянського суспільства і державної влади

Взаємовідносини між державою та громадянським суспільством – це постійний діалог, який супроводжується як співпрацею, так і протистоянням. Держава прагне контролювати суспільство, але з іншого боку – суспільство прагне обмежити втручання держави у свої справи. Цей баланс сил постійно змінюється і залежить від того, наскільки розвиненим є громадянське суспільство та які інструменти у нього є для впливу на державну політику.

Сильне громадянське суспільство – це гарантія демократії та ефективного управління. Воно здатне контролювати дії влади, захищати права і свободи громадян та брати активну участь у формуванні державної політики. Однак, якщо громадянське суспільство слабе, держава може зловживати своєю владою, обмежуючи свободи громадян та підміняючи суспільні інституції своїми. Це призводить до неефективної держави та порушення прав людини. [12]

Ідеальним варіантом є співпраця держави та громадянського суспільства, основана на взаємній повазі та діалозі. Коли держава і суспільство працюють разом, вони можуть досягти більшого прогресу та забезпечити добробут усіх громадян. Однак, для цього необхідно, щоб держава визнавала права і свободи громадян, а громадянське суспільство брало відповідальність за розвиток країни, що, на жаль, в Україні перебуває на стадії формування. Якщо в Україні інститути громадянського суспільства перебувають на стадії розвитку та часто страждають від недостатньої ініціативності та ресурсів, то в США, наприклад, громадські організації мають довгу історію і є потужним гравцем у політичному житті. Американські ІГО демонструють високий рівень організації, мають значні

фінансові ресурси і активно впливають на розробку та реалізацію державної політики. На відміну від українських колег, американські громадські активісти часто ініціюють власні законодавчі ініціативи та проводять масштабні кампанії на підтримку або проти певних політичних рішень. [52]

Формування громадянського суспільства в Україні стикається з низкою викликів. Тому важливим є ефективне правове регулювання діяльності громадських організацій, яке повинно ґрунтуватися на принципах невтручання держави у їхню діяльність, дерегуляції та максимального залучення їх потенціалу до процесу державотворення. [38, с. 13].

Незважаючи на те, що українське законодавство не містить чіткого визначення терміна «організації громадянського суспільства», але активно використовує поняття «інститути громадянського суспільства». Згідно з роз'ясненнями Міністерства юстиції, до ІГС належать різноманітні об'єднання громадян, такі як громадські організації, профспілки, благодійні фонди тощо. На практиці, терміни «ОГС» та «ІГС» часто використовуються як синоніми.

Діяльність організацій в Україні підпадає під дію комплексної системи правових норм, що включають як міжнародні договори, так і національне законодавство. Основними нормативно-правовими актами, які гарантують та закріплюють право громадян на свободу об'єднання, є Загальна декларація прав людини [17], Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод [40], Міжнародний пакт про громадянські і політичні права [48], Конвенція Міжнародної організації праці «Про свободу асоціацій і захист права на організацію» [39], Конституція України [41] та законодавство України.

Діяльність ОГС у державі забезпечується в процесі здійснення своїх повноважень ОПВ та місцевого самоврядування України.

Україна зробила значний крок у напрямку створення сприятливого середовища для розвитку громадянського суспільства. У законодавстві, яке регулює діяльність громадських організацій, відбулась суттєва модернізація, яка

наблизила його до європейських стандартів. Прийняття таких ключових законів, як «Про громадські об'єднання» [22] та «Про благодійну діяльність і благодійні організації» [18], спростило процедури реєстрації та діяльності громадських ініціатив, розширило їхні можливості та наділило більшою автономією. Зокрема, було врегульовано питання щодо підприємницької діяльності громадських організацій та їхнього податкового статусу.

Нормативно-правову базу, що регулює діяльність громадських об'єднань, можна умовно поділити на кілька основних груп:

1) нормативно-правові акти, що регулюють діяльність усіх громадських об'єднань: Цивільний кодекс України [75], Господарський кодекс України [11], Закон України «Про громадські об'єднання», Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [23] та інші;

2) Нормативно-правові акти, що регулюють діяльність окремих видів громадських об'єднань, включають основні документи, серед яких можна виділити такі: Закони України: «Про свободу совісті та релігійні організації» [34], «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [32], «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [18], «Про волонтерську діяльність» [21], «Про організації роботодавців, їх об'єднання, правові гарантії їх діяльності» [27], «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» [31], «Про фізичну культуру і спорт» [37] та інші;

3) Нормативно-правові акти, що визначають правовий статус окремих груп осіб, встановлюють їхні права, обов'язки та особливості правового регулювання в межах конкретних суспільних відносин: Закони України: «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [35], «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист» [36], «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» [28], «Про

основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» [29] тощо.

Особливу увагу слід приділити Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки [51].

Формування законодавчого поля для діяльності громадських об'єднань є складним багаторівневим процесом. Ключову роль у ньому відіграє Кабінет Міністрів України, який розробляє та подає до Верховної Ради України законопроекти, спрямовані на вдосконалення законодавства у цій сфері. Крім того, Уряд відповідає за реалізацію ухвалених законів та контролює їх виконання.

Саме урядові постанови є рушійною силою розвитку громадянського суспільства в Україні, оскільки вони визначають конкретні кроки та механізми для підтримки громадських ініціатив. Це Постанови КМУ від 03 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [56] та від 12 жовтня 2011 року № 1049 «Про затвердження Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка» [59].

Цивільний кодекс України є базовим нормативно-правовим актом, який визначає загальні засади цивільних правовідносин. Кодекс класифікує юридичних осіб на дві категорії: осіб публічного права (державні та місцеві органи влади, що здійснюють владні повноваження та виконують відповідні функції) і осіб приватного права (усі інші юридичні особи). Він також встановлює особливості правового статусу окремих видів юридичних осіб, регламентує порядок їх створення, управління та ліквідації. Він є основою для створення спеціальних законів, що регулюють діяльність різних видів юридичних осіб, зокрема громадських об'єднань. Ці спеціальні закони конкретизують та доповнюють загальні положення Цивільного кодексу, адаптуючи їх до особливостей діяльності громадських організацій. [38, с. 15-16].

Господарський кодекс України визначає загальні правила для всіх суб'єктів господарювання, включаючи й ті, що не мають за мету отримання прибутку(статті 52-54). Такі організації, як громадські об'єднання, творчі спілки та благодійні фонди, можуть здійснювати господарську діяльність відповідно до цього кодексу. Однак, більш детальний перелік таких організацій та особливості їхньої діяльності визначаються Податковим кодексом України[54]. Для громадських об'єднань найбільш релевантним є Закон України «Про громадські об'єднання», який регулює порядок їх створення, діяльності та ліквідації.

Закон визначає громадське об'єднання як добровільне об'єднання людей або організацій, створене для захисту прав і свобод громадян, задоволення суспільних потреб та реалізації спільних інтересів. Таке визначення відповідає європейським стандартам, які дозволяють юридичним особам брати участь у створенні громадських об'єднань. Діяльність громадських об'єднань контролюється державними органами, зокрема органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, щоб забезпечити дотримання ними законів [38, с. 18].

Крім загального Закону України «Про громадські об'єднання», діяльність громадських організацій регулюється також низкою спеціалізованих законів, таких як закони про благодійність, релігійні організації, професійні спілки та молодіжні об'єднання.

Для отримання статусу юридичної особи громадське об'єднання повинно пройти державну реєстрацію згідно з вимогами Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань». Цей закон детально описує процедуру реєстрації та встановлює вимоги до документів, які необхідно подати (стаття 12). З 01 січня 2016 року набула чинності нова редакція Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [23]. Даним Законом про реєстрацію регулюються відносини, що виникають у сфері

державної реєстрації юридичних осіб, їхньої символіки (у випадках передбачених законом), громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб – підприємців.

Згідно з Законом громадські об'єднання, місцеві осередки громадського об'єднання зі статусом юридичної особи, професійні спілки, їх об'єднання, організації профспілки, передбачені статутом профспілки та їх об'єднання, політичні партії та їх структурні утворення, творчі спілки, місцеві осередки творчих спілок, постійно діючі третейські суди, організації роботодавців, їх об'єднання, відокремлені підрозділи іноземних неурядових організацій, представництва, філії іноземних благодійних організацій віднесено до громадських формувань (пункт 3 частини першої статті 1).

Державна реєстрація ОГС, юридичних осіб та громадських формувань без статусу юридичної особи полягає в офіційному підтвердженні державою факту їх створення або припинення. Це також включає засвідчення статусу громадських об'єднань, професійних спілок, організацій роботодавців і їхніх об'єднань, а також їхньої символіки. Крім того, реєстрація охоплює внесення змін до відомостей, що містяться в Єдиному державному реєстрі, зокрема щодо юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та інших реєстраційних дій відповідно до Закону про реєстрацію (стаття 1). Процес реєстрації здійснюють спеціалізовані органи, зокрема Міністерство юстиції, органи місцевого самоврядування та нотаріуси.

Завдяки впровадженню електронних сервісів та персональних кабінетів, процедура державної реєстрації стала значно зручнішою та доступнішою. Кожен бажаючий може подати необхідні документи онлайн, а також відслідковувати хід розгляду своєї заяви в режимі реального часу. Це значно скорочує час та зусилля, необхідні для здійснення реєстраційних дій. Об'єднання раніше розрізнених реєстрів у єдиний інформаційний ресурс забезпечило цілісність та достовірність даних про юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, що дозволило усунути

дублювання інформації, підвищити ефективність контролю за дотриманням законодавства та спростити процедури державної реєстрації.

Детальні правила реєстрації юридичних осіб, підприємців та громадських формувань встановлено наказом Міністерства юстиції України від 09 лютого 2016 року № 359/5 [50].

Отримання статусу неприбуткової організації відкриває перед громадськими формуваннями певні переваги, проте накладає на них додаткові зобов'язання. Одним з основних таких зобов'язань є дотримання вимог податкового та бухгалтерського законодавства. Податковий кодекс України, зокрема розділ 2.2 «Оподаткування та види непрямой фінансової підтримки», визначає чіткі критерії, яким повинна відповідати неприбуткова організація. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [19] встановлює вимоги до ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності для всіх суб'єктів господарювання, у тому числі й для неприбуткових організацій. Недотримання цих вимог може призвести до втрати статусу неприбуткової організації та інших негативних наслідків, таких як штрафи та адміністративна відповідальність. Стаття 2 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» прямо вказує, що всі юридичні особи, незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, повинні вести бухгалтерський облік та складати фінансову звітність. Ця норма поширюється і на неприбуткові організації.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», громадські організації зобов'язані вести бухгалтерський облік, дотримуючись положень (стандартів) бухгалтерського обліку, Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування, затверджених наказом Мінфіну від 30 листопада 1999 № 291 [49].

У контексті правового забезпечення державної підтримки розвитку ГС в Україні, надзвичайно актуальним є питання надання прямої та непрямой фінансової підтримки діяльності ОГС.

Суспільна діяльність громадських організацій є надзвичайно важливою для розвитку демократичного суспільства. Вони надають різноманітні соціальні послуги, борються з корупцією та сприяють розвитку громадянського суспільства. Для ефективної роботи громадські організації потребують фінансової підтримки з боку держави. Досвід інших країн свідчить про те, що залучення громадських організацій до вирішення суспільних проблем є вигідним для держави, оскільки дозволяє залучати додаткові ресурси та підвищувати ефективність надання послуг. [38, с. 26]. Багато демократичних країн успішно залучають громадські організації до вирішення суспільних проблем, виділяючи їм значне фінансування. В Україні ж державна підтримка таких організацій є недостатньою.

Ефективне вирішення суспільних проблем потребує тісної взаємодії органів публічної влади і громадянського суспільства, а це, в свою чергу, залежить від забезпечення стабільного фінансування громадських ініціатив.

В Україні держава вже розробила кілька способів, як фінансово підтримувати громадські організації. Ці способи відповідають міжнародній практиці, але їх потрібно покращити, особливо коли мова йде про допомогу організаціям ставати сильнішими та розвиватися.

Серед основних інструментів, які використовують держава та місцева влада, можна виділити два:

1. **Пряме фінансування:** Це коли держава регулярно дає гроші певним видам громадських організацій, наприклад, ветеранським, інвалідним, спортивним чи творчим спілкам. Ці гроші допомагають організаціям покривати постійні витрати та продовжувати свою роботу.

2. Конкурсне фінансування: Тут все працює за принципом конкурсу. Громадські організації подають свої проекти, а держава обирає найкращі з них і фінансує їх. Це дозволяє підтримати різноманітні ініціативи та розвивати нові напрямки діяльності.

Стаття 87 Бюджетного кодексу України [6] передбачає виділення коштів з державного бюджету на підтримку громадських організацій, які здійснюють діяльність у напрямках, що є важливими для держави. Зокрема, фінансова підтримка надається громадським об'єднанням інвалідів та ветеранів, які мають всеукраїнський статус, а також молодіжним та дитячим організаціям, що реалізують державні програми для дітей, молоді, жінок та сімей. Крім того, держава підтримує ініціативи, спрямовані на патріотичне виховання громадян, розвиток культури та мистецтва, а також фізичної культури і спорту. Для отримання фінансової підтримки громадська організація має відповідати певним критеріям, встановленим законодавством, та бути включеною до відповідних переліків, затверджених Кабінетом Міністрів України.

Затвердження Порядку проведення конкурсів для громадських організацій постановою КМУ від 12 жовтня 2011 року № 1049 суттєво вплинуло на умови їх діяльності. З того часу всі громадські ініціативи, які претендують на державну підтримку, повинні відповідати єдиним вимогам та брати участь у конкурентній боротьбі за фінансування. Це стимулювало громадські організації до підвищення якості своїх проектів та пошуку нових ефективних рішень. [38, с. 27].

Громадські організації на регіональному рівні зазвичай отримують фінансову підтримку шляхом участі в конкурсах, які організовують обласні держадміністрації через свої підрозділи, що відповідають за взаємодію з громадськістю

Поруч із прямим фінансуванням через конкурси, в Україні діє система оподаткування, яка сприяє розвитку громадянського суспільства. Завдяки податковим пільгам та преференціям, як самі громадські організації, так і їхні

партнери можуть отримати додаткові ресурси. Цей підхід є типовим для європейських країн і дозволяє створити більш сприятливе середовище для діяльності громадських ініціатив.

В Україні, подібно до більшості європейських країн, непряма фінансова підтримка ОГС реалізується у таких формах:

- 1) звільнення від сплати податку на прибуток;
- 2) надання пільг по деяким податкам та на певні види операцій;
- 3) податкові пільги та знижки для донорів (жертводавців), якщо пожертву зроблено на користь ОГС;
- 4) звільнення або пільга з податку на доходи бенефіціарів (отримувачів) допомоги від ОГС;
- 5) преференції при здійсненні ОГС оренди державного та комунального майна [38, с. 34].

На державному рівні громадські організації отримують фінансову підтримку через систему податкових пільг та знижок. Це стосується як загальнодержавних, так і місцевих податків, де органи місцевого самоврядування мають право встановлювати знижені ставки для громадських ініціатив.

Сьогодні в Україні відбуваються значні зміни у відносинах між державою та ГС. Такі зміни потребують переосмислення концепції комунікації в публічному управлінні, забезпечення об'єктивного зворотного зв'язку «влада – громада».

Отже, слід зазначити, що ГС в Україні готове до переходу на новий рівень свого розвитку – західноєвропейський, а ОГС – діяти синхронно, як єдиний організм, розвиватися, реалізовувати свої проєкти та збільшувати свій інституційний розвиток.

Діяльність уряду спрямована на посилення взаємодії між ОПВ та громадськістю. Це виявляється у проведенні відповідної роз'яснювальної роботи на усіх рівнях взаємодії, розширення сфери інформування населення, отриманні

об'єктивного зворотного зв'язку, сприяння процесу контролю громадськості за діяльністю ОПВ, особливо у сфері антикорупційної діяльності.

Тому сьогодні є потреба у розробленні основ державної комунікативної політики, а також відповідних норм та стандартів обміну інформацією між ОПВ та ГС.

Підсумовуючи вищезазначене, можна сформулювати основні механізми взаємодії ОПВ та громадськості, зокрема:

- 1) здійснення відповідного інформування громадськості;
- 2) двостороння взаємодія між ОПВ та громадськістю;
- 3) зворотна взаємодія.

Найважливішим на сьогодні у процесі поліпшення нормативно-правової бази державної підтримки розвитку ГС в Україні – це покращення існуючих механізмів прямої та непрямої підтримки ОГС.

РОЗДІЛ 2

ПОЛІТИКО ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

2.1. Міжнародні стандарти правового регулювання громадянського суспільства

Реалізація конституційних прав громадян є процесом, що постійно розвивається під впливом змін у національному та міжнародному правовому полі. Хоча конституція встановлює фундаментальні гарантії, саме законодавство, судова практика та міжнародні стандарти визначають конкретні межі цих прав. Динаміка правового регулювання, зумовлена соціально-економічними змінами, політичними процесами та міжнародними відносинами, створює як нові можливості для захисту прав громадян, так і нові виклики.

Загальна декларація прав людини (1948 р.) є одним із ключових документів, що визначає основні права і свободи, які забезпечують функціонування громадянського суспільства. Наприклад, стаття 19 проголошує свободу думки, совісті та вираження поглядів, а стаття 20 гарантує право на мирні зібрання та асоціації. Ці положення формують фундамент для вільної діяльності громадських об'єднань.

Ще одним важливим документом є Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966 р.), який є обов'язковим для виконання державами, що його ратифікували, зокрема Україною. Згідно зі статтею 21 цього пакту, гарантується право на мирні зібрання, а стаття 22 забезпечує свободу асоціацій, включно з правом створювати профспілки. Водночас держава має право обмежувати ці права, але виключно в межах, необхідних для захисту національної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моралі в демократичному суспільстві.

На європейському рівні значущим документом є Європейська конвенція з прав людини (1950 р.), яка закріплює свободу зібрань і об'єднань у статті 11, а свободу вираження поглядів — у статті 10. Більше того, Європейський суд з прав людини розробив широку практику, що деталізує, як ці права мають реалізовуватися в країнах-членах Ради Європи.

Серед інших важливих документів варто виділити Копенгагенський документ ОБСЄ (1990 р.), що зобов'язує держави створювати умови для розвитку неурядових організацій, які відіграють ключову роль у демократичному суспільстві. Також заслуговує на увагу Договір про функціонування Європейського Союзу, який наголошує на значенні участі громадянського суспільства у формуванні політик ЄС.

У сукупності ці акти закладають основи для визнання і захисту прав громадян на участь у суспільному житті, створення громадських об'єднань і висловлення думок, а також зобов'язують держави забезпечувати реалізацію цих прав і сприяти розвитку громадянського суспільства. На основі цих актів міжнародні організації розробляють практичні рекомендації, спрямовані на створення сприятливих умов для розвитку громадянського суспільства та ефективну реалізацію закріплених прав. Ці рекомендації включають не лише загальні принципи, але й конкретні заходи, адаптовані до специфіки різних країн.

Однією з основних організацій, що займаються розробкою рекомендацій для розвитку громадянського суспільства, є Венеціанська комісія Ради Європи. Вона підкреслює важливість створення прозорих і доступних процедур для реєстрації неурядових організацій, що дозволяє громадянам ефективно об'єднуватися та реалізовувати свої права. В Україні процедура реєстрації громадських об'єднань, хоча й офіційно проста, на практиці зіштовхується з бюрократичними перепонами, зокрема на місцевому рівні. Це може призводити до затримок або відмов у реєстрації, що є проблемою для нових ініціатив. Натомість, в таких країнах, як Австрія, реєстрація громадських організацій

здійснюється значно швидше, а вимоги для реєстрації є більш чіткими та прозорими, що дає змогу недержавним організаціям легко адаптуватися до змін у законодавстві та починати свою діяльність. Венеціанська комісія також акцентує увагу на необхідності уникати надмірних обмежень щодо фінансування НУО з іноземних джерел. В Україні ця проблема досить поширена, особливо для організацій, які займаються захистом прав людини. Через посилену увагу з боку держави отримання іноземної допомоги може супроводжуватися складними процедурами перевірки та контролю, оскільки таке фінансування часто розглядається як потенційна загроза національній безпеці. Тоді як в Австрії та інших країнах Європи подібне фінансування є звичним явищем і не створює суттєвих правових або політичних бар'єрів. Їхнє законодавство сприяє безперешкодному отриманню грантів від міжнародних організацій, що значно підвищує ефективність діяльності громадянського суспільства.

Міжнародний центр некомерційного права (ICNL) відіграє важливу роль у розробці практичних рекомендацій щодо правового забезпечення діяльності НУО. Одним із ключових аспектів, на яких наголошує ICNL, є необхідність юридичних гарантій для захисту прав неурядових організацій у судовій системі. В Україні цей механізм часто виявляється малоефективним: громадські організації нерідко стикаються з труднощами у відстоюванні своїх прав, особливо коли влада намагається обмежити їх діяльність або припинити роботу через підозри у незаконному фінансуванні чи інших порушеннях. Судові процеси в таких ситуаціях зазвичай затягуються і не завжди дають очікуваний результат. Натомість у європейських країнах існують більш чіткі й дієві механізми судового захисту прав НУО, що дозволяє організаціям оперативно вирішувати спори та отримувати справедливі рішення.

Тільки за останні роки було ухвалено кілька резолюцій Ради ООН з прав людини, спрямованих на зміцнення гарантій участі в політичному житті.

Єдиний підхід до формування політик і ухвалення рішень отримав значну підтримку від Комітету ООН з прав людини. Останніми роками було прийнято три резолюції, які стосуються рівноправної участі у громадському житті. Зокрема, резолюція 2013 року, присвячена рівності у політичному житті, наголошує на тому, що рівноправна участь є ключовою для досягнення демократичних цілей, дотримання верховенства права, соціальної інтеграції, економічного розвитку, забезпечення гендерної рівності та реалізації всіх основних прав і свобод людини. У цій резолюції держави підтверджують зобов'язання вживати всі необхідні заходи для гарантування права на рівну участь у політичних і громадських процесах.

Резолюція Комітету ООН з прав людини 2014 року акцентує увагу на важливості рівноправної та дієвої участі громадян у політичному й державному житті для забезпечення демократичного управління. У резолюції 2015 року цей підхід розвивається, наголошуючи на нових формах участі, що з'явилися, та закликаючи держави гарантувати рівноправну, ефективну і повноцінну участь усіх громадян у політичних і державних процесах. Зокрема, документ 2015 року підкреслює необхідність дослідження нових форм участі, які стали можливими завдяки сучасним інформаційно-комунікаційним технологіям і соціальним мережам, що сприяють розширенню доступу до участі в управлінні як у цифровому, так і в традиційному форматі, а також підтримують реалізацію інших прав, пов'язаних із цим процесом. [46, с. 186]. Інші документи Комітету ООН з прав людини також підкреслюють значення участі. У Резолюції 2013 року, присвяченій захисту правозахисників, відзначається важливість їхньої діяльності, зокрема моніторинг законодавства та подання пропозицій щодо змін до законопроектів. У документі закликають держави створювати умови, що сприяють діяльності правозахисників для роботи правозахисників, сприяти активній ролі громадянського суспільства у захисті прав людини, демократичних принципів і верховенства права, а також забезпечувати їхню участь у публічних

дискусіях з важливих питань. Ці положення були знову підтверджені у Резолюції 2014 року, що стосується діяльності громадянського суспільства.

Одним з фундаментальних міжнародних документів, що регулюють взаємодію суспільства та держави у сфері екології, є Орхуська конвенція. [54], яку визнали ЄС і 46 країн. Цей договір закріплює право громадян на доступ до екологічної інформації та участь у процесі прийняття рішень, що впливають на стан довкілля. Таким чином, Конвенція сприяє більш прозорому та демократичному управлінню природними ресурсами. [44, с. 187].

Особливу важливість має забезпечення громадянам реальної та ефективної можливості брати участь у процесах ухвалення рішень.

Рекомендації ООН також акцентують увагу на важливості створення сприятливого правового середовища, яке забезпечує НУО можливість активно долучатися до процесів прийняття державних рішень. В Україні, хоча й існують формальні механізми громадянської участі, такі як громадські ради при органах влади, фактичний вплив громадських організацій на державну політику часто буває обмеженим. Натомість у Франції та Італії недержавні організації мають ширші можливості брати участь у формуванні політики. Це здійснюється завдяки таким інструментам, як громадські слухання, консультації з експертами та участь у підготовці законодавчих ініціатив. Такий підхід дозволяє організаціям із різних сфер напряму впливати на ухвалення рішень, що мають значення для їхньої діяльності та інтересів суспільства.

2.2. Політико «правові механізми» комунікації

Діяльність органів публічної влади (ОПВ) неможлива без налагодження відповідної комунікації, як однієї з форм взаємодії між різноманітними суб'єктами і об'єктами управління. Сьогодні публічне управління потребує діалогу, погодження різних точок зору та позицій між владою і громадськістю.

Комунікація в публічному управлінні передусім є рухом інформації та інструментом, за допомогою якого можна налагодити діалог між учасниками управлінського процесу, а також важливою складовою взаємодії між владою та громадою.

Більшість авторів визначають комунікацію як процес двостороннього обміну інформацією між ОПВ і ГС за допомогою різних засобів зв'язку та комунікативних технологій. Процес комунікації передбачає два суб'єкти (і більше), які тимчасово або постійно взаємодіють між собою. Така взаємодія ОПВ з цільовими аудиторіями базується на постійному обміні відповідною інформацією. Ефективність комунікації визначається рівнем зворотного зв'язку між владою та громадськістю. Зворотний зв'язок у системі публічного управління – це вплив результатів функціонування системи публічного управління на характер такого функціонування [8].

Система публічного управління розрізняє два типи зворотних зв'язків:

- 1) об'єктні (прямі «відгуки»: опитування громадян; звернення; акції протесту);
- 2) суб'єктні (аналіз і оцінку, контроль, внутрішні аудити, виконання планів, оцінка ефективності програм, моніторинги, інформаційні звіти ОПВ).

Американський математик, дослідник процесів комунікації, один із основоположників кібернетики Н. Вінер у своїх роботах детально описує концепцію «зворотного зв'язку». Цей підхід передбачає діалоговий характер комунікації, де інформація адаптується до потреб конкретного одержувача, а не просто передається у вигляді одностороннього повідомлення. [8].

У даному контексті дуже важливим є поняття «вивчення громадської думки». Це одна з форм консультацій з громадськістю у процесі формування та реалізації державної політики [9].

Існує декілька методів вивчення громадської думки:

- 1) соціологічне дослідження (опитування, анкетування, контент-аналіз інформаційних матеріалів, фокус-групи);
- 2) створення та відповідне функціонування спеціальних рубрик у електронних та друкованих ЗМІ;
- 3) експрес-аналіз інформаційних матеріалів, зокрема інтерв'ю, коментарів та відгуків, інших матеріалів на телебаченні та радіо, у електронних та друкованих ЗМІ, а також наступне опрацювання тих чи інших позиції соціальних груп;
- 4) узагальнення зауважень і пропозицій, що були отримані у результаті звернень громадян;
- 5) аналіз інформаційних матеріалів, що надходять до спеціалізованих скриньок.

ОПВ беруть до уваги дані, отримані в результаті вивчення громадської думки під час формування та реалізації державної політики на усіх рівнях [10].

У всьому світі правлінські рішення не завжди відображають існуючі проблеми та задовольняють відповідні очікування суспільства. Це пов'язано з тим, що громадська думка недостатньо вивчається та враховується ОПВ у процесі прийняття управлінських рішень.

Незважаючи на систематичні спроби громадськості впливати на державне управління, їхня ефективність залишається низькою, що підживлює стійкий стереотип про обмежені можливості громадянського суспільства в Україні.

Якість управлінських рішень прямо впливає не тільки на ефективність і результативність відповідної управлінської політики, але й на рівень розвитку суспільства та держави. При цьому саме комунікативний аспект є провідним у процесі організації публічного управління.

Для побудови ефективної моделі публічного управління важливо систематично отримувати об'єктивний зворотний зв'язок. Саме об'єктивність дозволяє зібраній інформації перетворюватись на ефективні управлінські

рішення. При цьому комунікація дозволяє об'єднати в єдине ціле організаційну діяльність, поведінку, здійснити зміни відповідно до яких інформація сприяє реалізації поставлених цілей.

Компонентами комунікації за американським дослідником Г. Райтом є:

- 1) створення внутрішніх потоків інформації;
- 2) процес розуміння отриманої інформації із нормативно-правових актів, їхнє трактування;
- 3) процес комунікації як потреба в особистісних і міжособистісних стосунках, що існують поза формальними відносинами: спілкування, самоповага та індивідуалізм;
- 4) переважне вивчення людської поведінки, а не управлінських структур
- 5) процес співвідношення цілей окремого індивіда із цілями суспільства;
- 6) процес забезпечення громадянських послуг через налагодження зв'язку між окремими індивідами та групами осіб;
- 7) процес реагування на потреба соціальних груп [7, с. 8 -11].

На думку українського вченого І. Василенка, процесу комунікації притаманне спільне мислення, яке виникає в ході обговорення та допомагає збирати нову інформацію. Даний етап базується на статистиці, спостереженні, анкетуванні, інтерв'ю [7, с. 103].

На думку дослідника, ефективне управління неможливе без використання інструментів конфліктології та проведення конструктивних дискусій з усіма зацікавленими сторонами [7, с. 107].

Ключовою метою державної комунікативної політики є побудова стійкої системи взаємодії між органами державної влади та громадськими організаціями.

Державна комунікація – це процес обміну відповідною інформацією між суб'єктами комунікації, зокрема між владою, громадою та бізнес структурами.

Комунікація в публічному управлінні – це також обмін інформацією у системі ОПВ з метою підтримки суспільством тих чи інших управлінських

рішень. Окрім того, така комунікація передбачає систематичний вплив на громадську думку, формування ефективного зворотного зв'язку, а також налагодження співпраці із ЗМІ з метою інформування громадськості про управлінські рішення та створення позитивного іміджу ОПВ [8].

Так, розглядаючи сучасний рівень комунікації між владою та ГС в Україні, можна говорити про її невідповідність рівню розвитку суспільства та світовим комунікативним тенденціям взагалі. Якщо в Україні слабкий зворотний зв'язок між владою та громадськістю часто зумовлений низьким рівнем довіри громадян до влади та відсутністю ефективних механізмів взаємодії, то в Ісландії громадські організації мають значний вплив на ухвалення політичних рішень завдяки високому рівню довіри та розвиненим інститутам громадянського суспільства. Громадянське суспільство є невід'ємною частиною процесу державотворення, активно впливаючи на розробку та реалізацію державних політик.

Цілком зрозумілою є позиція українського уряду щодо необхідності посилення процесу взаємодії «влада – громада». Зокрема, через проведення роз'яснювальної роботи на усіх рівнях взаємодії, розширення сфери інформування населення, удосконалення механізму, що регулює процес обміну інформацією, сприяння громадському контролю за діяльністю ОПВ та органів місцевого самоврядування.

Тому сьогодні є потреба у розробленні основ державної комунікативної політики, а також відповідних норм та стандартів обміну інформацією між ОПВ та ГС.

Концепція публічної комунікаційної політики повинна містити:

- 1) визначення відповідального органу за реалізацію державної політики у сфері комунікації – Державний комітет телебачення та радіомовлення України;
- 2) Забезпечення ефективної комунікації між державними органами та суспільством через створення спеціальних комунікаційних служб;

3) системна координація підрозділів із забезпечення державної комунікативної політики в ОПВ, зокрема:

- локальна (у межах органу публічної влади);
- вертикальна (у межах певної гілки влади);
- горизонтальна (у межах певної адміністративно-територіальної одиниці);
- інтегральна (законодавча, виконавча та судова влада на рівні відповідних підрозділів);

4) розробка статутів підрозділів із забезпечення державної комунікативної політики в ОПВ;

5) надання відповідних повноважень підрозділам із забезпечення державної комунікативної політики щодо внутрішнього контролю за інформацією;

6) визначення чітких критеріїв оцінки ефективності державної комунікативної політики, а також діяльності ОПВ у даному напрямку;

7) встановлення юридичної відповідальності за неналежну реалізацію державної комунікативної політики (комунікативне забезпечення ОПВ).

Сутність комунікації в публічному управлінні впливає з розуміння існуючих механізмів публічного управління.

Під «механізмом державного управління» розуміється спосіб за допомогою якого можливо розв'язати ту чи іншу суперечність у публічному управлінні. Такий спосіб прямо залежить від цільових орієнтацій, форм і методів управління, основних принципів управління [9].

Український вчений О. Радченко у своїх роботах вказує на такі обов'язкові ознаки механізму публічного управління як:

- 1) чітка мета;
- 2) наявність суб'єкта і об'єкта;
- 3) це продукт організованої діяльності;
- 4) послідовності тих чи інших дій;

- 5) визначений вектор впливу;
- 6) системність процесів та правил взаємодії;
- 7) присутність ознак відкритої або закритої системи;
- 8) структурно-функціональний характер побудови [10, с. 64-65].

Механізми державного управління схематично відображають статично-динамічний процес публічного управління як взаємодії між суб'єктом і об'єктом, а також взаємозв'язок дій, явищ і заходів. Результатом такої взаємодії є визначення певних цілей, узгодження інтересів та їх втілення у життя за допомогою апарату держави [11, с. 375].

Виділяють дві комунікативні системи:

- 1) внутрішню;
- 2) зовнішню.

Внутрішня комунікативна система характеризується взаємодією суб'єктів різних рівнів управління через відповідний обмін інформацією (паперовими та електронними документами, контактами тощо) [10, с. 59], зовнішня ж – підпорядкування суб'єктів один одному (наприклад, районних державних адміністрацій у межах області – обласній державній адміністрації).

По-суті, комунікативна діяльність – це внутрішня складова управлінського процесу, що базується на своїх специфічних правилах.

Таким чином, можна зробити висновок, що комунікативна діяльність ОПВ забезпечується:

- 1) через комунікацію з державними службовцями та посадовими особами органів місцевого самоврядування (так званими «внутрішніми клієнтами»);
- 2) через комунікацію з громадськістю (так званими «зовнішніми клієнтами»);
- 3) через інформаційне обслуговування ОПВ і органів місцевого самоврядування.

Як висновок можна сказати, що сучасний розвиток системи публічного управління характеризується дотриманням принципу належного врядування, основою якого є участь громадськості у процесі прийняття управлінських рішень.

Консультації з громадськістю є основою належного врядування як показника ефективної комунікації між владою та ГС. Вони організовуються для збору даних, які можуть стати основою для подальшого аналізу ситуації чи проблеми, оцінки рівня підтримки різних варіантів рішень органами публічної влади, забезпечення підтримки обраного владою варіанту рішення, а також залучення соціальних груп до процесу ухвалення рішення. Ефективні консультації з громадськістю передбачають активну участь громадян, груп інтересів та інших зацікавлених сторін у процесі розробки та прийняття рішень. Така участь можлива лише за умови довіри між усіма учасниками діалогу, що передбачає відкритість, прозорість і взаємну повагу. Важливим є також забезпечення доступності процедур для громадян, які бажають взяти участь у консультаціях. Дотримання цих принципів дозволяє забезпечити, що результати консультацій будуть враховані при прийнятті рішень, а самі рішення будуть більш легітимними та ефективними.

Загальні положення щодо обов'язковості проведення консультацій з громадськістю зазначені у Законах України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики», «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку», «Про поводження з радіоактивними відходами», «Про регулювання містобудівної діяльності».

Постанова Кабінету Міністрів України № 996 від 3 листопада 2010 року є фундаментальним правовим актом, який забезпечує ефективну участь громадськості у формуванні державної політики. У цьому документі детально розписані всі процедури та механізми проведення громадських консультацій, що робить його незамінним інструментом для органів влади та громадських

активістів. Саме цей нормативний акт вичерпно визначає порядок організації та проведення громадських консультацій, встановлюючи єдині правила для всіх учасників цього процесу.

Консультації з громадськістю – це лише один з багатьох механізмів, які забезпечують участь громадськості у відповідному прийнятті управлінських рішень і як результат – у формуванні та реалізації державної політики на місцевому, регіональному та державному рівнях.

В Україні реалізація механізмів комунікації з громадськістю покладена на відділи забезпечення зв'язків з громадськістю, відділи забезпечення діяльності дорадчих органів та зв'язків з громадськістю, відділи зв'язків зі ЗМІ та відділи внутрішньої політики, які утворені та діють при відповідних ОПВ.

В органах місцевого самоврядування – це прес-служба, яка лише інформує громадськість, але не забезпечує інтерактивну взаємодію з ГС.

Таким чином, комунікативна складова діяльності ОПВ є перспективним та актуальним напрямком досліджень у системі публічного управління. На сьогодні вона є недостатньо дослідженою та оптимізованою до рівня розвитку українського Уряду, а також ГС в Україні.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА ПРИКЛАДІ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

3.1. Врахування Вінницькою обласною військовою адміністрацією сучасних тенденцій сприяння розвитку громадянського суспільства

Розвиток громадянського суспільства – це системний процес, який охоплює як удосконалення нормативно-правової бази, яка була описана вище, так і впровадження конкретних заходів, спрямованих на залучення громадян до вирішення актуальних проблем.

Ключовими цінностями участі громадськості є:

- 1) Безпосередня участь зацікавлених осіб у прийнятті рішень, що їх стосуються.
- 2) Залучення громадськості до визначення форматів власної участі.
- 3) Надання учасникам повної та достовірної інформації для ефективної взаємодії.
- 4) Врахування та обговорення інтересів усіх учасників процесу.
- 5) Надання громадськості можливості впливати на кінцеве рішення.
- 6) Інформування громадськості про результати їхньої участі та її вплив на прийняте рішення.

Основними засадами залучення громадськості є:

- 1) Безпосередній вплив: громадські організації відіграють роль посередників між суспільством і владою, збираючи та передаючи думки громадян для впливу на політичні рішення.

2) Основа взаємодії: довіра є фундаментом взаємовідносин між громадськістю та владою, забезпечуючи чесну та відкриту комунікацію.

3) Відповідальність усіх учасників: як громадські організації, так і державні органи несуть відповідальність за прозорість своїх дій на всіх етапах взаємодії.

4) Незалежність як гарантія різноманітності: дозволяє їм відстоювати різні інтереси та забезпечувати плюралізм у суспільстві.

Аналізуючи досвід різних країн, можна виокремити низку ключових принципів, які забезпечують ефективність консультацій з громадськістю:

1. Принцип участі. Громадяни, групи та організації, яких безпосередньо стосуються прийняті рішення, повинні мати не лише можливість висловлювати свою думку, а й реальний вплив на процес ухвалення рішень. Їхній голос має бути почутим і врахованим тими, хто має повноваження приймати рішення.

2. Принцип довіри. В основі ефективних консультацій лежить взаємна довіра між владою та громадськістю. Відкритий діалог, повага до різних поглядів та спільна мета – підвищення якості життя – є ключовими факторами для побудови такої довіри.

3. Принцип відкритості та сумлінності. Консультації з громадськістю повинні бути прозорими та чесними. Громадяни мають чітко розуміти, яку саме інформацію від них очікують, а також отримувати зворотний зв'язок щодо того, як їхні думки були враховані.

4. Принцип прозорості та доступності інформації. Учасники консультацій повинні мати доступ до всієї необхідної інформації для формування своєї позиції. Процес консультування має бути зрозумілим і доступним для всіх бажаючих взяти в ньому участь.

5. Принцип зручності для учасників. Процедури участі в консультаціях повинні бути простими та зручними для громадян. Сучасні технології надають широкі можливості для онлайн-участі, що дозволяє залучити більшу кількість людей.

6. Принцип рівності та неупередженості. Всі учасники консультацій мають бути почуті та поважані. Не повинно бути дискримінації за будь-якою ознакою. Важливо враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін, включаючи меншини та вразливі групи. [38, с. 109-110].

Таким чином, основний принцип, що лежить у основі сучасних тенденцій сприяння розвитку громадянського суспільства, можна сформулювати так: «Кожен має право, індивідуально або спільно з іншими особами, мати реальний доступ до участі у державному управлінні своєю країною, а також до ведення державних справ».

Вінницька обласна державна адміністрація, яка відповідно до Закону України «Про місцеві державні адміністрації» [26] виконує функції виконавчої влади на території Вінницької області, у своїй роботі керується чинним законодавством України та міжнародними стандартами, сприяючи розвитку громадянського суспільства.

Обласна державна адміністрація та її підрозділи працюють відкрито для громадськості, надаючи доступ до інформації про свою діяльність, за винятком даних, що становлять державну таємницю. Адміністрація заохочує громадян брати участь у своїй роботі, надаючи можливість проводити спільні перевірки та обговорювати важливі питання. Вся інформація про діяльність адміністрації публікується відповідно до законодавства України.

Зокрема, обласною державною адміністрацією:

- 1) створюються належні умови для діяльності ОГС у регіоні, забезпечується належна участі громадськості у формуванні та реалізації державної та регіональної політики;
- 2) впроваджуються ефективні механізми комунікації між місцевими ОПВ та ОГС, науковцями, експертами;
- 3) аналіз та прогнозування суспільно-політичних процесів на території області.

Окрім того, забезпечується виконання наступних функцій:

- 1) аналіз діяльності ОГС на території Вінниччини, прогноз розвитку суспільно-політичних процесів;
- 2) підготовка пропозицій щодо здійснення місцевими ОПВ заходів з метою створення належних умов для діяльності ОГС;
- 3) підготовка пропозицій щодо залучення місцевими ОПВ ОГС до формування та реалізації державної та регіональної політики, вирішення питань місцевого значення;
- 4) організація структурними підрозділами обласної державної адміністрації публічних заходів за участю громадськості;
- 5) надання методичної допомоги структурним підрозділам ОДА для ефективної взаємодії з громадським сектором;
- 6) спільна з іншими органами влади Вінницької області реалізація Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки [51];
- 7) забезпечення широкої участі громадськості у процесі розробки плану проведення консультацій з громадськістю відповідно до п. 6 Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затвердженого постановою КМУ від 03 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [56];
- 8) організація та проведення публічних обговорень за участю структурних підрозділів ОДА згідно з вимогами постанови КМУ від 03 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики»;
- 9) організація та проведення електронних консультацій з громадськістю щодо нормативно-правових актів обласної державної адміністрації

10) систематичний моніторинг громадської думки стосовно роботи місцевих органів влади та виявлення ключових питань, що турбують населення;

11) створення ефективного механізму співпраці з Громадською радою при ОДА відповідно до постанови КМУ від 03 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики»;

12) Організація ефективної взаємодії між структурними підрозділами ОДА для забезпечення проведення громадської експертизи згідно з Порядком, затвердженим постановою КМУ від 05 листопада 2008 року № 976 «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» [57];

13) Забезпечення інформаційного наповнення та технічного супроводу розділів «Консультації з громадськістю» та «Громадська рада» на офіційному вебсайті обласної державної адміністрації;

14) систематичне спостереження за проведенням протестних акцій та фіксація їх перебігу;

15) розробка рекомендацій для сприяння реалізації громадських ініціатив, що мають суспільно важливе значення на території Вінниччини;

16) проведення інформаційно-просвітницьких заходів для різних соціальних груп і громадських організацій з метою ознайомлення їх із механізмами залучення до процесів формування та впровадження державної й регіональної політики;

17) Організація та проведення конкурсу для відбору програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, які отримають фінансову підтримку з обласного бюджету згідно з установленим Порядком, затвердженим постановою КМУ від 12 жовтня 2011 року № 1049 «Про затвердження Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів,

заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка» [59];

18) надання інформації Кабінету Міністрів України щодо запланованих заходів із організації консультацій з громадськістю;

19) щоквартальна звітність до Кабінету Міністрів про результати громадських слухань та співпраці з громадськими радами при обласних держадміністраціях.

Таким чином, Вінницька обласна державна адміністрація відповідно до чинного законодавства України та враховуючи сучасні тенденції сприяння розвитку громадянського суспільства, створює належні умови для діяльності ОГС на Вінниччині, забезпечує належну участь громадськості у формуванні та реалізації державної та регіональної політики.

3.2. Правове забезпечення діяльності організацій громадянського суспільства на прикладі Вінницької обласної військової адміністрації

Державна підтримка розвитку громадянського суспільства в Україні здійснюється через органи публічної влади (ОПВ), зокрема через місцеві військові адміністрації.

Серед структурних підрозділів Вінницької обласної державної адміністрації питання пов'язані з налагодженням ефективної комунікації та партнерських стосунків з ГС покладені на Департамент інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю обласної державної адміністрації.

Згідно з Положенням, затвердженим Наказом від 29 квітня 2024 року № 37-р «Про внесення змін та доповнень до Положення про Департамент інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Вінницької облдержадміністрації, затвердженого розпорядженням голови

облдержадміністрації від 24 жовтня 2012 року № 615» [66], Департамент інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Вінницької ОДА є структурним підрозділом, що успадкував функції Управління у справах преси та інформації та Управління з питань внутрішньої політики. Він підпорядковується начальнику ОДА та підзвітний центральним органам виконавчої влади у сфері інформаційної політики, зокрема Міністерству культури та інформаційної політики України та Держкомтелерадіо України. Діяльність Департаменту регулюється Конституцією та законами України, указами Президента, постановами Кабінету Міністрів, наказами міністерств, розпорядженнями начальника обласної державної адміністрації, наказами Держкомтелерадіо та внутрішнім Положенням.

Департамент – це специфічний підрозділ Вінницької обласної державної адміністрації, який у своїй діяльності поєднує дві функціональні складові:

- 1) інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності ОПВ Вінницької області, зокрема обласної державної адміністрації;
- 2) забезпечення комунікаційної політики ОПВ Вінниччини, головним чином обласної державної адміністрації.

Детальніше зупинимося на механізмах державної підтримки розвитку громадянського суспільства в Україні, які використовує обласна державна адміністрація у своїй діяльності.

На виконання постанови КМУ від 03 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [56], відповідно до розпорядження голови обласної державної адміністрації від 07 квітня 2017 року № 249 «Про проведення консультацій з громадськістю структурними підрозділами облдержадміністрації, райдержадміністраціями та сприяння проведення громадської експертизи діяльності облдержадміністрації» [68] та орієнтовного плану проведення консультацій з громадськістю у 2024 році, затвердженого розпорядженням

голови обласної державної адміністрації від 22 грудня 2023 року № 1498 [69], було організовано консультації з громадськістю (конференції, форуми, круглі столи, громадські слухання, збори тощо) щодо проєктів розпоряджень начальника ОДА, обласних програм з соціально-економічного та культурного розвитку, проєктів регуляторних актів, звітів основних розпорядників бюджетних коштів про їх використання за попередній рік, а також з інших важливих питань соціально-економічного та гуманітарного розвитку області.

Департаментом у межах компетенції систематично надається сприяння щодо проведення громадських експертиз діяльності обласної державної адміністрації. Одним з механізмів є проведення конкурсу з визначення програм відповідно до постанови КМУ від 12 жовтня 2011 року № 1049 «Про затвердження Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проєктів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка» [59].

Конкурс відноситься до одного з механізмів прямої фінансової підтримки ОГС в Україні.

Департамент інформаційної діяльності систематично здійснював конкурсний відбір громадських проєктів, спрямованих на вирішення актуальних проблем регіону. Спектр підтримуваних ініціатив був надзвичайно широкий, охоплюючи такі сфери, як соціальна інклюзія, культурний розвиток, вдосконалення механізмів електронного урядування та багато інших. Такий підхід дозволив забезпечити комплексний розвиток громадянського суспільства та сприяти вирішенню різноманітних соціальних питань.

У період воєнного стану проведення конкурсів для організацій громадянського суспільства тимчасово призупинено, а фінансова підтримка надається виключно на виконання нагальних завдань, пов'язаних із забезпеченням потреб населення, підтримкою внутрішньо переміщених осіб, захисників України та вирішенням інших критично важливих питань.

Важливим інституційним механізмом державної підтримки громадянського суспільства в області є Громадська рада при обласній державній адміністрації, склад якої регулярно оновлюється відповідно до нормативно-правових актів, зокрема від 16 червня 2021 року № 494 « Про внесення змін до розпорядження голови облдержадміністрації на виконання постанови КМУ від 03 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [56].

Департамент тісно співпрацює з Громадською радою, до складу якої входять 35 представників найактивніших громадських організацій області. Головою Ради обрано досвідченого експерта – президента Вінницької обласної асоціації ендокринологів, Пилипа Прудюса. Засідання правління ГР відбуваються щомісяця. Голова ГР систематично бере участь у нарадах Першої заступниці начальника ОВА Наталі Заболотної, а керівників комітетів ГР включено до комісій, що діють при структурних підрозділах. Окрім того, визначено працівників структурних підрозділів обласної державної адміністрації відповідальних за комунікацію з ГР. Організаційне забезпечення роботи та інформаційний супровід діяльності ГР здійснюється Департаментом.

Ще один дієвий механізм державної підтримки розвитку ГС – забезпечення діяльності Координаційної ради з питань сприяння розвитку громадянського суспільства при обласній державній адміністрації, що діє відповідно до Указу Президента України від 26 лютого 2016 року № 68/2016 «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» [51].

Сприяючи розвитку громадянського суспільства та зміцненню партнерства між владою і громадою, щорічно проводиться Регіональний Форум громадських ініціатив «Я ЗМІНЮЮ». Такий універсальний механізм державної підтримки розвитку ГС передбачений Планом заходів щодо реалізації у Вінницькій області Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки, який щороку затверджується відповідним

розпорядженням голови обласної державної адміністрації. Метою форуму, який щороку об'єднує понад 150 представників громадськості, бізнесу та влади, є налагодження повноцінних партнерських стосунків між представниками ГС, влади, комерційних та донорських структур задля вирішення актуальних питань регіону.

У грудні 2024 року обласною державною адміністрацією також проведено Регіональний Форум Громадських Ініціатив «Я ЗМІНЮЮ».

Крім цього, цьогоріч розроблено та проведено серію тренінгів з тематики розвитку ГС з необхідністю розширення роботи над темами, які започаткував Форум. Саме завдяки таким зустрічам важливі соціальні ініціативи територіальних громад мають підтримку для реалізації. Обмін досвідом та практична робота в групах сприяють налагодженню співпраці, координують взаємодію з владою та соціально відповідальним бізнесом Вінниччини, а також регіональними медіа.

Окрім того, Департамент у межах компетенції систематично розробляє методичну літературу з тематики співпраці між органами публічної влади та громадянським суспільством, зокрема у рамках проведення воркшопів, спільно з Хмельницькою районною громадською організацією «ПРАВО» підготовлено посібник «Як члени громади можуть впливати на прийняття рішень місцевою владою?» та спільно з громадською організацією «Українська перспектива» – «Медіаграмотність: посібник, що допоможе перевіряти інформацію».

Можна зробити висновок, що Вінницька ОДА у своїй діяльності на регіональному рівні використовує низку ефективних механізмів державної підтримки розвитку громадянського суспільства в Україні. Одним з ключових завдань адміністрації є забезпечення прозорості своєї діяльності та залучення громадських організацій до процесу формування і втілення державної та регіональної політики на території області. Відповідно до Конституції України та вищезгаданого Закону, саме місцеві державні адміністрації несуть

відповідальність за реалізацію державної політики на місцях та співпрацю з громадськістю.

На регіональному рівні Вінницька ОДА використовує різноманітні інструменти державної підтримки для розвитку громадського сектору в Україні:

- 1) активізація участі громадськості у формуванні державної політики шляхом проведення регулярних консультаційних заходів різного формату (конференції, форуми, круглі столи, громадські слухання);
- 2) забезпечення можливостей для проведення громадської експертизи діяльності ОПВ, зокрема обласної державної адміністрації;
- 3) проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надаватиметься фінансова підтримка за рахунок коштів обласного бюджету;
- 4) сприяння діяльності Громадської ради при ОДА;
- 5) сприяння діяльності Координаційної ради з питань сприяння розвитку громадянського суспільства при обласній державній адміністрації;
- 6) організація та проведення Регіональних Форумів Громадських Ініціатив «Я ЗМІНЮЮ» та воркшопів на різні тематики.

Такі механізми у повній мірі дозволяють налагоджувати ефективну комунікацію між ОПВ та громадськістю у межах Вінницької області.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши теоретичні засади державної підтримки громадянського суспільства в Україні та практичний досвід Вінницької ОДА, можна зробити такі висновки.

Громадянське суспільство є сукупністю самоорганізованих, незалежних від держави інститутів та асоціацій, що виникають на основі добровільного об'єднання громадян для захисту їхніх інтересів та реалізації спільних цілей. До сфери громадянського суспільства належать громадські організації, благодійні фонди, профспілки, релігійні об'єднання та інші структури, які функціонують на засадах самоврядування. Воно взаємодіє з державою, впливаючи на формування та реалізацію політики, та контролюючи її діяльність.

Розвиток громадянського суспільства в Україні та його активна участь у державному управлінні є невід'ємною частиною процесів модернізації країни. Реформи державного управління, зокрема децентралізація та посилення ролі громадськості, створюють сприятливі умови для такої взаємодії. Революція Гідності продемонструвала здатність громадянського суспільства впливати на політичні процеси та стала каталізатором змін. Для подальшого розвитку цього процесу необхідно забезпечити повноцінне функціонування громадських інститутів, які б мали реальний вплив на ухвалення рішень на всіх рівнях влади. Громадянське суспільство має відігравати ключову роль у контролі за діяльністю державних органів, забезпечуючи прозорість та підзвітність влади.

Сучасні тенденції в Україні демонструють посилення взаємодії державних органів та організацій громадянського суспільства у процесі формування та реалізації державної політики. Особливо помітно це у розробці стратегічних документів, де громадські організації, зокрема об'єднані в такі ініціативи як «Реанімаційний пакет реформ», беруть активну участь. Така співпраця свідчить про зростання ролі громадськості у прийнятті рішень та вимагає від державних

органів підвищення прозорості, підзвітності та відповідальності перед громадянами, особливо в таких чутливих сферах, як боротьба з корупцією.

Незважаючи на наявність механізмів громадської участі, інституціоналізація залучення аналітичних центрів, профспілок та організацій роботодавців до процесу формування державної політики залишається недостатньо розвиненою. Це свідчить про необхідність подальшого вдосконалення правового та організаційного забезпечення такої взаємодії, а також створення стійких механізмів для систематичної участі цих суб'єктів у розробці та реалізації державних політик.

Ефективна взаємодія держави та громадянського суспільства передбачає дотримання таких фундаментальних принципів: громадська активність, партнерство, відкритість та відповідальність, політична незалежність, запобігання корупції, раціональний і збалансований розвиток, комплексність.

Правове поле взаємодії держави і громадянського суспільства в Україні формується комплексом нормативно-правових актів, що визначають механізми їхньої співпраці та взаємодії:

1) Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки, затверджена Указом Президента України від 26 лютого 2016 року № 68/2016 «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні»;

2) постанова Кабінету Міністрів України від 03 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики»;

3) постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2011 року № 1049 «Про затвердження Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка».

Реалізація державної політики підтримки громадянського суспільства в Україні делегована, зокрема, місцевим державним адміністраціям, відповідно до положень Закону України «Про місцеві державні адміністрації».

Відповідно до законодавства, Вінницька обласна державна адміністрація виконує функції виконавчої влади на території області, реалізуючи як власні повноваження, так і повноваження, делеговані Вінницькою обласною радою.

Досвід Вінницької ОДА в підтримці громадянського суспільства базується на широкому спектрі механізмів, які дозволяють ефективно реалізовувати відповідні програми:

1) на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 03 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» – забезпечення проведення консультацій з громадськістю;

2) відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 05 листопада 2008 року № 976 «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» – сприяння у проведенні громадської експертизи діяльності органів публічної влади;

3) на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2011 року № 1049 «Про затвердження Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка» – проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надаватиметься фінансова підтримка за рахунок коштів обласного бюджету як головного механізму надання прямої фінансової підтримки організаціям громадянського суспільства;

Незважаючи на наявність механізмів підтримки, система фінансування громадських організацій з державного та місцевих бюджетів потребує суттєвих

змін, особливо в умовах воєнного стану. Недостатня кількість фінансування, непрозорість процедур та дискримінаційні підходи заважають ефективному розвитку громадянського суспільства. Призупинення фінансування відкритих конкурсів ускладнює ситуацію ще більше, обмежуючи можливості громадських організацій отримувати необхідну підтримку.

Аналіз чинного податкового законодавства України свідчить про його загальну сприятливість для діяльності організацій громадянського суспільства. Зокрема, спрощена звітність за результатами реалізації проектів є позитивним фактором. Однак, для подальшого оптимізації умов функціонування ОГС доцільно розглянути можливість вдосконалення процедури позбавлення статусу неприбутковості та спрощення вимог Державної казначейської служби України щодо отримання фінансування.

Окрім того, законодавство України, хоча і не прямо забороняє залучення волонтерів, не створює достатньо сприятливих умов для розвитку волонтерської діяльності. Відсутність чітких нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері волонтерства, та наявність податкових обмежень стримують розвиток цього важливого сектору. Зокрема, оподаткування податком на доходи фізичних осіб витрат волонтера на проїзд, харчування і проживання, компенсованих організацією громадянського суспільства, створює додаткові бюрократичні бар'єри та демотивує потенційних волонтерів. Також, відсутність державної підтримки у вигляді грантів, пілг чи інших інструментів для організацій, що залучають волонтерів, обмежує їхні можливості для ефективної роботи.

4) відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 03 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» – організаційне забезпечення та інформаційний супровід діяльності Громадської ради при обласній державній адміністрації як консультативно-дорадчого органу;

5) на виконання Указу Президента України від 26 лютого 2016 року № 68/2016 «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» – сприяння діяльності Координаційної ради з питань сприяння розвитку громадянського суспільства при обласній державній адміністрації;

6) відповідно до Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки – організація та проведення Регіональних Форумів Громадських Ініціатив «Я ЗМІНЮЮ» та воркшопів для представників інститутів громадянського суспільства.

Аналіз теоретичних засад державної підтримки громадянського суспільства в Україні виявляє необхідність подолання системних бар'єрів, таких як корупція, бюрократизація органів державної влади та низький рівень громадянської активності. Останній проявляється у недостатній готовності громадян до самоорганізації та участі у процесах державного управління.

Актуальним залишається питання ефективності нормативно-правових актів та інструментів їх вдосконалення за участі громадськості. Необхідно посилити процедури громадського обговорення на всіх рівнях державного управління, а також підвищити відповідальність органів влади за врахування громадської думки. Це передбачає впровадження механізмів, які забезпечать прозорість прийняття рішень та підзвітність посадових осіб.

Попри виклики, спричинені повномасштабною війною, в Україні виникли нові можливості для ефективної співпраці між державними органами та громадянським суспільством. Консолідація суспільства навколо захисту державності та спільних цінностей відкрила нові перспективи для розвитку громадянського суспільства. Однак, для повноцінної реалізації цього потенціалу необхідна розробка та впровадження механізмів, які дозволять оптимізувати цю співпрацю в нових умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітична записка «Державне фінансування ГО: зарубіжний досвід та рекомендації щодо впровадження в Україні». URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gromadyanske-suspilstvo/derzhavne-finansuvannya-gromadskikh-organizatsiy-zarubizhniy> (дата звернення: 19.07.2024).
2. Аналітична записка «Проблеми становлення середнього класу як основи розвитку громадянського суспільства в Україні». URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/265> (дата звернення: 13.08.2024).
3. Андрійчук Т. Громадські консультативно-дорадчі органи: проблеми організації та функціонування // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2014. Вип. 3. С. 357–368.
4. Барометр ОГС: оцінка середовища громадянського суспільства в країнах Східного партнерства. Оновлення в Україні. Київ, 2020. 28 с.
5. Бебік В., Бортніков В., Дегтерьова Л., Кудряченко А. Держава і громадянське суспільство: партнерські комунікації в глобальному світі: навчально-методичний посібник. Київ: ІКЦ «Леста», 2006. 322 с.
6. Бюджетний кодекс України: Закон від 08.07.2010 № 2456-VI. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 15.10.2024).
7. Веймер Д., Вайнінг Е. Аналіз політики: концепції і практика / пер. з англ. І. Дзюб, А. Олійник; наук. ред. О. Кілієвич. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. 316 с.
8. Винер Н. Кибернетика, или управление и связь в животном и машине. URL: <http://grachev62.narod.ru/cybern/contents.htm> (дата звернення: 21.07.2024).

9. Гаман Т. Принципи інформаційної діяльності органів державного управління в регіонах України // Вісник державної служби України. 2004. № 4. С. 45–48.
10. Глубоченко К. Функціонування механізмів взаємодії органів державної влади з громадськістю в системі державного управління // Теорія та філософія державного управління. 2011. № 2.
11. Господарський кодекс України: Закон від 16.01.2003 № 436-IV. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 05.10.2024).
12. Громадянське суспільство в Україні: погляд громадян. URL: <https://dif.org.ua/article/gromadyanske-suspilstvo-v-ukraini-poglyad-gromadyan> (дата звернення: 04.09.2024).
13. Громадянське суспільство України: політика сприяння та залучення, виклики та трансформації: аналітична доповідь / Яблонський В., Бекешкіна І., Гелетій М. та ін.; за заг. ред. О. Корнієвського, Ю. Тищенко, В. Яблонського. Київ: НІСД, 2019. 112 с.
14. Дніпренко Н. Зміна парадигми в державному управлінні інформаційною сферою: комунікативний аспект: дис. к. держ. упр.: 25.00.01 / Н. Дніпренко. Київ, 2005. 168 с.
15. Драгомирецька Н. Комунікативна діяльність в державному управлінні: теоретико-методологічний аспект: дис. к. д. держ. упр.: 25.00.01 / Н. Драгомирецька. Київ, 2007. 464 с.
16. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.-ред. колегія: Ю. Ковбасюк (голова) та ін. Київ: НАДУ, 2011. Т. 2: Методологія державного управління / наук.-ред. колегія: Ю. Сурмін (співголова), П. Надолішній (співголова) та ін. 2011. 692 с.

17. Загальна декларація прав людини.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 07.10.2024).
18. Закон України «Про благодійну діяльність і благодійні організації».
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text> (дата звернення: 09.10.2024)..
19. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 13.10.2024).
20. Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 07.10.2024).
21. Закон України «Про волонтерську діяльність».
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 07.10.2024).
22. Закон України «Про громадські об'єднання».
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення: 06.10.2024).
23. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань».
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text> (дата звернення: 08.10.2024).
24. Закон України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики».
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (дата звернення: 08.10.2024).
25. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text> (дата звернення: 06.10.2024).

26. Закон України «Про місцеві державні адміністрації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text> (дата звернення: 07.10.2024).

27. Закон України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, правові гарантії їх діяльності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17#Text> (дата звернення: 08.10.2024).

28. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення: 06.10.2024).

29. Закон України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3721-12#Text> (дата звернення: 08.10.2024).

30. Закон України «Про поводження з радіоактивними відходами». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/255/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 09.10.2024).

31. Закон України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 29.09.2024).

32. Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text> (дата звернення: 05.10.2024).

33. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення: 09.10.2024).

34. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text> (дата звернення: 28.09.2024).

35. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 02.10.2024).

36. Закон України «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 09.10.2024).

37. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення: 10.10.2024).

38. Існуючі механізми співпраці органів державної влади з організаціями громадянського суспільства в контексті реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020. Київ: Ваіте, 2016. 280 с.

39. Конвенція Міжнародної організації праці «Про свободу асоціацій і захист права на організацію». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_125#Text (дата звернення: 14.08.2024).

40. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 15.09.2024).

41. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 16.05.2024).

42. Концепція взаємодії держави з громадянським суспільством. URL: <http://www.ngo.dn.ua/doc/concept2.doc> (дата звернення: 24.06.2024).

43. Кращі практики мобілізації внутрішніх ресурсів українських громад. – К.: Інститут успішних громад, 2007. – 188 с.

44. Матеріали Форуму фахівців центральних місцевих органів виконавчої влади з питань комунікації з громадськістю. Київ: 2016. 246 с.

45. Михайлюк О. Соціальний капітал як ресурс інститутів громадянського суспільства.
URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_40/Gileya40/P3_doc.pdf (дата звернення: 03.08.2024).

46. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 09.09.2024).

47. Наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 року № 291 «Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> (дата звернення: 13.10.2024).

48. Наказ Міністерства юстиції України від 09 лютого 2016 року № 359/5 «Про затвердження Порядку державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи». URL: <https://land.gov.ua/info/nakaz-ministerstva-iustytzii-ukrainy-vid-09-liutoho-2016-3595-pro-zatverdzhennia-poriadku-derzhavnoi-reiestratsii-iurydychnykh-osib-fizychnykh-osib-pidpriyemtsiv-ta-hromadskykh-formuvan-shcho/> (дата звернення: 17.09.2024).

49. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки, затверджена Указом Президента України від 26 лютого 2016 року № 68/2016 «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні».
URL: <https://www.president.gov.ua/documents/682016-19805> (дата звернення: 05.06.2024).

50. Національні та міжнародні механізми фінансування громадянського суспільства. Міжнародні заходи зміцнення довіри між державою та громадянським суспільством. Київ: Фенікс, 2012. 336 с.

51. Озірська С. Про доцільність та потреби визначення мотивації професійної поведінки державних службовців / С. Озірська. Вісник УАДУ. 1997. № 3/4. С. 42-49.

52. Орхуська Конвенція (Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text (дата звернення: 29.07.2024).

53. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 11.10.2024).

54. Постанова Кабінету Міністрів України від 03 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/243788058> (дата звернення: 18.08.2024).

55. Постанова Кабінету Міністрів України від 05 листопада 2008 року № 976 «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/169336083> (дата звернення: 11.08.2024).

56. Постанова Кабінету Міністрів України від 08 липня 2009 року № 712 «Про внесення змін до Регламенту Кабінету Міністрів України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/712-2009-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.09.2024).

57. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2011 року № 1049 «Про затвердження Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для

виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/244618773> (дата звернення: 17.10.2024).

58. Публічний статус громадських об'єднань в Україні: адміністративно-правовий аспект. URL: <https://lpnu.ua/research/disscoun/d-3505219/soha-stanislav-igorovych> (дата звернення: 17.09.2024).

59. Радченко О. Категорія «механізм» в системі державного управління / О. Радченко. Держава та регіони. Науково-виробничий журнал. 2009. № 3. С. 64-69.

60. Райт Г. Державне управління. Київ: Основи, 1994. 191 с.

61. Регіональна програма сприяння розвитку інформаційного простору та громадянського суспільства у Вінницькій області на 2019-2021 роки. URL: vinrada.gov.ua/upload/files/Programi/720.pdf (дата звернення: 16.09.2024).

62. Рівень довіри до суспільних інститутів та електоральні орієнтації громадян України. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/riven-doviry-do-suspilnykh-instytutiv-ta-elektoralni-orientatsii-gromadian-ukrainy> (дата звернення: 13.08.2024).

63. Роз'яснення Міністерства юстиції України від 24 січня 2011 року «Характеристика громадських формувань як інститутів громадянського суспільства». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0016323-11#Text> (дата звернення: 05.08.2024).

64. Розвиток громадянського суспільства України в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів / В. Яблонський, О. Балакірева, Т. Бельська; за ред. О. Корнієвського. Київ: НІСД, 2016. 72 с.

65. Розпорядження начальника Вінницької обласної державної адміністрації від 29 квітня 2024 року № 37-р «Про внесення змін та доповнень до Положення про Департамент інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Вінницької облдержадміністрації, затвердженого розпорядженням голови облдержадміністрації від 24 жовтня 2012 року № 615».

URL: <https://www.vin.gov.ua/images/all-news/04-2024/30/37-.pdf> (дата звернення: 01.09.2024).

66. Розпорядження голови Вінницької обласної державної адміністрації від 07 квітня 2017 року № 249 «Про проведення консультацій з громадськістю структурними підрозділами облдержадміністрації, райдержадміністраціями та сприяння проведення громадської експертизи діяльності облдержадміністрації».

URL: <http://www.vin.gov.ua/oda/normatyvno-pravovi-dokumenty/303-rozporiadzhennia/rozporiadzhennia-2017-rik/2053-rozporyadzhennya-249-vid-07-kvitnia-2017-roku> (дата звернення: 01.09.2024).

67. Розпорядження голови Вінницької обласної державної адміністрації від 22 грудня 2023 року № 1498 «Про затвердження орієнтовного плану проведення консультацій з громадськістю у 2024 році».

URL: <https://www.vin.gov.ua/oda/normatyvno-pravovi-dokumenty/794-nakazy-nachalnyka-oblasnoi-viiskovoi-administratsii/59578-nakaz-1498-vid-22-hrudnia-2023-roku> (дата звернення: 01.09.2024).

68. Розпорядження голови Вінницької обласної державної адміністрації від 19 квітня 2019 року № 308 «Про внесення змін до розпорядження голови облдержадміністрації від 07 квітня 2017 року № 256».

URL: <http://www.vin.gov.ua/oda/normatyvno-pravovi-dokumenty/556-rozporiadzhennia/rozporiadzhennia-2019-rik/18404-rozporyadzhennya-308-vid-19-kvitnia-2019-roku> (дата звернення: 04.09.2024).

69. Розробка державної політики. Аналітичні записки / Укл. О. Кілієвич, В. Романов. Київ: К.І.С., 2002. 218 с.

70. Рудовська С. Ключові поняття в діяльності консультативно-дорадчих органів. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2015_1_10 (дата звернення: 19.09.2024).

71. Рябов С. До проблеми визначення поняття «громадянське суспільство».

URL: http://www.archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/naukma/Spec/2002_20-1/60_ryabov_ss.pdf (дата звернення: 06.06.2024).

72. Соціологічне опитування: Чи довіряєте Ви громадським організаціям? URL: http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=81 (дата звернення: 30.06.2024).

73. Терещенко Д. Комунікації як засіб регуляції інформаційного обміну в системі надання управлінських послуг / Д. Терещенко. Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. ОРІДУ НАДУ. Одеса, 2007. Вип. 1 (29). 368 с.

74. Усаченко Л. Комунікативна взаємодія влади й громадськості в умовах демократизації державного управління / Л. Усаченко. Демократичні стандарти врядування й публічного адміністрування: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю. Ч. 2. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2008. 428 с.

75. Цивільний кодекс України.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 06.09.2024).

76. Яценко В. Статус громадської думки в системі інститутів суспільства та її вплив на механізми державного управління / В. Яценко. Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. ОРІДУ НАДУ. Одеса, 2008. Вип. 2 (34). С. 63-69.